

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

## 2012 július Hónapló

# Lángh Júlia: Sajtószemle 1850-ből

Hajdani gimnáziumi osztálytársamtól, azóta is jó barátnőm, a következő ímélt kaptam Párizsból:

*Madame d'Arbouville nekrológját kerestem a Revue des Deux Mondes-ban, és ez a cikk előzi éppen meg (1850. április 15.). Más, mint amit nekünk az iskolában tanítottak.*

Mielőtt kinyitottam a csatolmányt, tisztázni akartam az említett hölgy kilétét, és a gyorsítás kedvéért Madame d'Arbouville mellé beírtam a keresőbe Mérimée nevét is, sejtven, hogy lesz kapcsolat. Tudós barátnőm ugyanis hosszú és szorgalmas évtizedek alatt a francia fővárosban Mérimée elismert szakértője lett, utóéletéért, emlékéért, sokoldalúságának szép elismeréséért úgy küzd, mintha az özvegye lenne. Majdnem olyan is.

Már a megadott címekből ránézésre kiderült, hogy Mérimée egy ideig Madame d'Arbouville kastélyában lakott. Bizonyára fontos kapcsolatuk lehetett, de innentől már nem nyomozok tovább Mérimée-vonalon, mert a csatolmány érdekel. A *Revue des Deux Mondes*, tájékoztatott barátnőm, ebben az időben társadalmi és irodalmi szempontból az ország legfontosabb folyóirata volt.

Csatolmány pdf-ben, a Bibliothèque Nationale másolatában. *Gróf Batthyány Lajos, egy politikai mártír*, írja a cím német nyelven, ahogyan az M. S. Horwath nevű szerző írta a könyvet, melyet most bizonyos H. D. ismertetett a francia lapnak. Barátnőm utánanézett a könyvnek: Hoffmann & Campe kiadó, München, 1850, 76 oldal. Nincs digitalizálva, nincs lefordítva, francia könyvtárakban nem létezik. Németül viszont kapható, sőt új kiadása is van (Ulan Press, 4 juin 2011), az amazon.fr is árulja.

*Az áldozatok között, akiket a közelmúlt forradalmi maguk alá temettek, gróf Batthyány Lajos a leginkább figyelemreméltó. Lehetünk az ellenkező oldal hívei, fordulhatunk rokonszenvünkkel inkább azokhoz a népekhez, amelyek Ausztriára támaszkodtak, hogy elhárítsák magukról a magyar dominanciát, attól még nem tartozunk kevesebb tisztelettel és részvétellel a bátor ellenfélnek.*

Itt tehát egy olyan kortárs szerzőtől olvasunk, aki nem értett egyet azzal a forradalommal, amelynek mi csak a dicsőségét tanultuk, meg a drámai bukását a túlerőben lévő ellenségtől letiporva. Mindig vagy hősök voltunk, és hősnek nagyok, vagy áldozatok, akiket régen tép a balsors. Az iskolában történelemórán nagyban ment ez az ipar. Pedig igencsak unalmasan tanította nekünk a kis gömbölyű Erzsike néni. De az már nem az ő hibája volt, hanem a koré, hogy föl nem merült volna ugyanazt a történelmi jelenséget mindkét szembenálló fél oldaláról szemléltetni. Nem is jutott eszünkbe, hogy ezt is lehet. Arra pedig nemigen emlékszem, hogy komolyan szóba került volna a „magyar dominancia”, legföljebb szemérmesen, a „nemzetiségi kérdés megoldatlansága” címen. Bevallani, hogy valamit rosszul tettünk, az felér egy hazaárulással. Mindig a történelmi kérdések érintik legérzékenyebben a honfilelket.

A recenzió bevezető mondataiból az is felettébb tanulságos a mára nézve, ahogyan a szerző elismeri az ellenoldali fél nemes kiválóságát. Manapság nem sok ilyet látunk.

*Az ember néha olyan végzetes történelmi körülmények közé kerül, ahol az érzelmek nemessége és a szándékok nagyvonalúsága messze túl viszi a lehetségesen és az igazan. Minél nagyobb a patriotizmusa, annál inkább letér a megfontoltság útjáról. A helyzet akkor ölt különlegesen megrázó jelleget, ha véletlenül még egy egész nép sorsához is van kötve.*

*Rendkívül fájdalmas látványt nyújtanak az utolsó napjai ezeknek a nációknak, amelyeket a történelem pusztulásra ítél fiatal nemzetek előtt. Van valami költészet a múltnak eme protestációjában a jövő ellen, s ennek nem lehet nem elismerni a szomorúságát, még akkor sem, ha módszeresen mindig az új jog pártját választottuk.*

Ebből csak annyit értek, hogy a herderi jóslat még elevenen élt: pusztulásra vagyunk ítélve. Azt viszont, hogy 1848/49 a múlt tiltakozása lett volna az „új jog” ellen, nehezen emészttem meg; igaz, történész fiam óva intett, amikor említettem neki, éppen miről készülök írni, hogy komoly kutatások nélkül ne nyilatkozzak történelmi kérdésekről. Ezt nem is merem megtenni, inkább egyrészt az érdekel, hogy a korabeli Franciaországban milyen szemmel nézték az eseményeket, másrészt az objektivitásnak ez a nemes igénye, amellyel a szöveg megpróbálja a maga módján helyükre tenni a dolgokat.

A recenzió beszámol arról, hogy az életrajzíró M. Horwath pontról pontra cáfolta a haditörvényszéknek Magyarország első alkotmányos miniszterelnökéről, „a magyarok ügyének merész bajnokáról” meghozott ítéletét. Ma úgy fogalmazná, hogy koncepciós per volt.

*És bármekkora is legyen elismerésünk feldzeugmestre Haynau katonai tehetsége iránt, kénytelenek vagyunk elismerni, hogy ez az ítélet egyáltalán nem volt kellőképpen megalapozva ahhoz, hogy egy ilyen rettenetes büntetést vonjon maga után.*

Itt kitör belőlem a honfi, zokon veszem, hogy a legfőképpen kegyetlenségéről nevezetes Haynaut, a „bresciai hiénát”, könnyedén csak hadvezéri tehetségéért emlegeti. Igaz, nem ez a témája. Folytatja Batthyány és Kossuth viszonyának elemzésével, ez utóbbit, briliáns szónoki tehetségét és demokratikus gondolkodását elismerve, populista agitátornak nevezi. Végül arra konkludál, hogy Batthyányt nem lehet felelőssé tenni azért, amire Kossuth vállalkozott.

*A legalitás gyakran eltér a jogtól, így volt ez a magyaroknál is, e meghódított és hódító népnél, egy olyan birodalom közepén, amely szétesett, hogy új alapokon épüljön újra. Olyan politikát kellett kitalálni, amely régi szerződésekre támaszkodva a magyar fajtát a lehető legjobban védje az osztrák központi hatalom igényeitől, ugyanakkor a legtöbb eszközt adja számára, hogy Magyarország többi népei fölött rendelkezék. Röviden: a magyarok egyrészt több függetlenséget akartak, másrészt még nagyobb uralmat a többiek fölött. Batthyány ezt a politikát jelleme teljes nemességével és hevével képviselte. Nagyon aktívan vett részt a magyar diéta küzdelmeiben a forradalomtól meglepett osztrák kormány ellen. Magyarország legálisan és jogosan követelte az őt Ausztriával összekötő *pragmatica sanctio* előnyeit. De ez sajnálatos módon súlyosan sértette azoknak a népeknek a tiszteletben tartandó jogait, természetes jogát, elemi érdekeit, amely népek szintén profitálni akartak a forradalomból. A horvátok, szerbek és oláhok legitim módon hihették, hogy megkísérelhetik a magyarok ellen azt, amit a magyarok az osztrákokkal való viszonyukban vívtak. De Batthyány göggye kikelt ez ellen. Megtestesült benne nemzetének hódító szelleme. Az autonómiájukat követelő szlávok és oláhok az ő szemében csupán rebellis alattvalók voltak, vagy az osztrák politika vak eszközei, és ezt a nézetet a józan észén túl hagyta eluralkodni magán. Ezen túlzásával, ezt*

*senki nem tagadhatja, minden honfitársán túlmenően jobban provokálta Jellasich bán agresszióját.*

Mi ezt úgy láttuk, hogy Jellasich a magyar forradalom leverése céljából rontott neki osztrák biztatásra az országnak. De máshonnan nézve Jellasich horvát bán a magyaroktól elnyomott szláv népek felszabadítójának látszott.

*A szlávok érdekei azonosak voltak az osztrákokéval. Jellasich határozottan megragadta az alkalmat, hogy fölzsabadítsa polgártársait a magyar központosítás alól, és megalapítsa politikai szerencsését a birodalom szívében.*

A recenzió Batthyány cselekedetein keresztül nagyjából ismerteti a forradalom fordulatait, majd ekként vonja le a tanulságokat:

*Amit a történészek majdan a szemére vethetnek, az kevésbé a fölényes, de törvényes viselkedése az osztrák kormánnyal szemben, mint inkább a megvetés és türelmetlenség, amelyet a magyarországi szlávokkal és oláhokkal való viszonyában tanúsított. Mindazt a gyűlöletet és megvetést, ami a magyarságban felgyülemlett tizenöt év polémia és keserű panaszkodás alatt, Batthyány a kebelében hordozta, és ezeket a szenvedélyeket erőteljes természete impozáns hatalmának szolgálatába állítva mindenkinél jobban hozzájárult ahhoz, hogy a szlávokat a magyarság ellen fordítsa. Miközben Ausztriával készen állt a tárgyalásra, a szlávokkal szemben nem gondolt másra, csak hogy a hódítás kötelékeit szorosabbra vonja, hevesen elutasítva bármiféle kölcsönös megegyezésen alapuló megállapodás gondolatát. Kossuth kezdetől fogva sokkal tüzeesebb demokrata volt, valószínűleg kevésbé bátorította a magyarság intoleranciáját a szlávokkal szemben. A háború végéig érzéketlen maradt e tárgyban...*

(háborút mond, nem szabadságharcot)

*...talán mert erre ösztönözte Batthyány kirekesztő patriotizmusa. Ez a másokat kizárás nyilvánvalóan Batthyány igen kifejtett gőgjéből származott, de az idea, amit kifejezett, elmúlt időknek az ideája volt, kihunyóban lévő hagyomány. Bizony meg kell mondani, hogy ebben a sajnálatos harcban a szlávok, oláhok és Ausztria maga is a liberálisabb álláspontot képviselte, azt, amelynek meg kell újítania az európai keletet: a nemzetiségek egyenlőségének elvét.*

Így most már érthető a szöveg eleje, „a múlt protestációja” az „új jog” ellen. Recenzor az elnyomott nemzetiségek jogai felől nézte a történetet, amely szempontból a magyar elnyomás a régi gondolkodás kifejeződése, főúri gőg, kihunyóban lévő hagyomány az európai keleten (*l'orient européen*), amelynek meg kell újulnia, hogy befogadja konok fejébe a népek, nemzetek, nemzetiségek, etnikumok egyenlőségének gondolatát.

Utóirat.

Tudós barátnőm pontosít. *Madame d'Arbouville-nak nem volt fontos kapcsolata Mérimée-vel, utóbbi vendégként tartózkodott a kastélyban, mint sokan mások – Mme d'A szalonja fontos társadalmi és kulturális központ volt az 1840-es években. Sainte-Beuve volt bele vadul szerelmes... de hát ez egy másik történet.*

Tetszik

2 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

## Kapcsolódó írások:

1. **Lángh Júlia: Fűben, fában orvosság** Egyik francia barátnőm nemrégiben feldúlt mondatok kíséretében továbbított egy petíciót,...
2. **Lángh Júlia: Rangkórság** Már akkor tudtam, hogy a jelképekből csak baj lehet, amikor...
3. **Lángh Júlia: Két pesti nap hatása** Gyakorlati feladatok miatt rövid időre föl kell mennem Pestre, nem...
4. **Lángh Júlia: Cigány lakodalom** Hajni gyönyörű volt a talpig fehér csipkében, igaz, szép szokott...
5. **Lángh Júlia: Tyúklopás és világvége** A napsütéssel vége a téli depressziónak, a tavaszi kerti munkákkal...

**Cimkék:** **Lángh Júlia**